

Torsdag med THORS

FLERA gånger förr har det påpekats att "flere" med e har en ålderdomlig klang — åtminstone för rikssvenska öron. Prof. Thors tar upp saken igen och kommer sedan via takrännan "pröystas" fram till frågan om televisionen är en apparat...

FLER frågor till språkspalten tas gärna emot. Sänd till Dagboken som vidarebefordrar.

En frågande undrar, om det är fel numera "att i komparativ betydelse" använda formen **flere**.

Ordförmen **flere** har tidigare behandlats i spalten, men jag tar gärna upp den igen. Historiskt sett är **flere** den dominerande formen; jämte den brukades **flera**. Formen **fler** har måhända uppstått i ställningen före än. I nutiden ter sig läget så här: **Fler** är i synnerhet brukligt i komparativ betydelse, t.ex. "A fick fler röster än B". I betydelsen "några" är **fler** inte så vanligt. I den användningen dominerar i nutida rikssvenska **flera** till den grad, att **flere** har blivit ålderdomligt i Sverige. (Till spridningen av **flera** har troligen ordet **mera** bidragit.) **Flera** kan också brukas i komparativ betydelse.

Hos oss är situationen den, att både **flere** och **flera** är fullt brukliga; formen **fler** tycks sprida sig.

En frågeställare klandrar användningen av sådana partiförkortningar som "(s)" i fall som detta: "(s) motsätter sig regeringens förslag".

Jag är ense med honom. Partinamn inom parentes brukas om **anhängare** av ett visst parti, t.ex. "Hr Sorsa (s) yttrade:". Talar man

däremot om ett parti som sådant skriver man t.ex. "s går emot regeringens förslag". Många exempel på detta bruk har funnits i stockholmstidningarna nu i den svenska regeringskrisens dagar. Jag förnekar inte, att man ibland kan få se t.ex. "(s) motsätter sig att (m) går med i den nya regeringen" i stockholmsk press, men det förefaller mindre lämpligt.

Signaturen "Oeniga" i min skolstad undrar, hur **dager** i detta citat skall tolkas: "Mina visor är som en dager mot detta!" Skall **dager** här tolkas som "något bättre" eller som "något svagt"?

Min tolkning är, att **dager** här är positivt: det är en ljusning i jämförelse med något annat. (Man kan som en motsats härtill nämna det rikssvenska uttrycket "något är rena natta" — då är det dåligt.)

En frågeställare i Östnyland vill ha besked om dialektordet **pröystas** 'takränna' kommer från det finska **räystäs** eller om det förhåller sig tvärtom.

Det finska ordet är grundord; i svensk östnyländsk dialekt har det fått ett **p** tillagt. (Vissa forskare har menat, att det finska **räystäs** har kommit från skandinaviskt håll — alltså från svenskans **röste** eller det motsvarande norska **røyste**; detta är dock en osäker förmodan.)

En signatur undrar över ordet **television** i betydelsen "TV-apparat". Är det riktigt?

Jag reagerar också negativt på **television** i betydelsen "TV-apparat", t.ex. "Televisionen är sönder". Jag föredrar "TV-n (eller TV-apparaten) är sönder". **Television** är för mig "utsändningsverksamheten": "Televisionen är ett statsmonopol i vissa länder."

Carl-Eric Thors

Torsdag med THORS

Skilnaden mellan ryps och raps är på tapeten i språkspalten i dag, likaså norska suppleanter och olika sorters studerande. Ja, det finns mycket att fundera över på språkvårdens vida domäner — har ni själv andra problem kan ni med förtroende skriva till prof. Thors. Adressera breven till Dagboken så sänder vi dem vidare.

ryps och **raps** är samma odlingsväxt.

De två växterna odlas som känt för sin oljas skull — det är de som ger höggul färg åt många fält på somrarna. De är närbesläktade, men inte identiska. Raps är en oljeförande varietet av kålroten, medan ryps (även skrivet rybs) är en avart av rovan. (Namnet har att göra med tyskans **Rübe** 'rova'.) Men kålrot och rova tillhör samma växtsläkte, och det är därför naturligt att ryps och raps liknar varandra.

En frågeställare har lagt märke till det norska ordet **varamann**, som betyder "suppleant" och undrar om det har något att göra med det finska **varamies**, som ju också betyder "suppleant".

Det tror jag inte. **Varamies** är ett ganska gammalt ord i finskan (enligt den finska etymologiska ordboken finns det redan i källor från 1700-talet, medan **varamann** är ett tämligen nytt ord i norskan. **Varamies** finns i äldre norska ord, t.ex. **varasegl** "reservsegel".

Jag är inte böjd att tro på ett direkt samband. Däremot finns det högst sannolikt ett gemensamt ursprung till förleden **vara-** i båda språken. Det ord **vara**, som vi har i **taga vara på, tillvarataga**, finns också i norskan, dels i liknande ord, dels i sammansättningar med betydelsen "reserv", t.ex. **vareanker** "reservankare". Samma germanska ordstam ligger till grund för finskans **vara** i olika betydelse (t.ex. "förmögenhet, tillgång" och sammansättningar med innebörden "reserv").

Samme frågande vill veta om det finns någon betydelseskilnad mellan **kavalleri** och **rytteri**.

De båda orden är liktydiga: bägge avser "beriden truppavdelning". **Rytteri** används i fråga om äldre förhållanden, t.ex. "Finska rytteriets marsch under trettioåriga kriget", **kavalleri** används om beridna trupper i modern tid.

Samme insändare ställer frågan, om **studerande** enbart brukas med akademisk anknytning (fil.stud. - filosofie studerande), såsom han menar, eller om det också brukas som synonym för t.ex. skolelev eller yrkesskolelev.

Av gammalt har **studerande** använts som beteckning för en som studerar vid en högskola. Det finns emellertid nu en märkbar tendens att utvidga begreppet, så att **studerande** också används om gymnasister och elever vid t.ex. olika institut eller andra skolformer där elevkåren består av ungdomar i "gymnasiståldern", över 15—16 år. Detta nya språkbruk har visserligen inte trängt igenom på alla håll, men det är mycket vanligt.

En annan insändare undrar, om

Carl-Eric Thors